

6. **Механізми** державного регулювання санаторно-курортного лікування та медичної реабілітації військовослужбовців в Україні: генезис і тенденції розвитку (вступ до проблеми) / Я. Ф. Радиш, В. П. Мегедь, О. М. Соколова [та ін.] // Держава і регіони. Сер. «Державне управління». – 2012. – № 1. – С. 69 – 76.

7. **Health 2020**: a European policy framework supporting action across government and society for health and well-being. – Access mode : www.euro.who.int/en/about-us/governance/regional-committee-for-europe/past-sessions/sixty-second-sessio.

8. **Leczenie** uzdrowiskowe. Leczenie dzieci. NFZ. – Режим доступу : www.nfz-warszawa.pl.

List of references

1. **Haman P. I.** Derzhavne rehulivannia rozvytku rekreatsiinoi sfery Karpatskoho rehionu Ukrainy: dys. ... d-ra nauk z derzh. upr. : 25.00.02 / Haman P. I. ; Rada z vyvchennia produktyvnykh syl Ukrainy NAN Ukrainy. – К., 2009. – 36 s.

2. **Dihtiar D. S.** Novyi etap sotsialnykh reform u krainakh Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy / D. S. Dihtiar // Problemy prohnozuvannia. – 2008. – № 31. – S. 59 – 65.

3. **Kovalenko T. Yu.** Dytna yak ob'ekt derzhavnogo upravlinnia u sferi sanatorno-kurortnoho zabezpechennia / T. Yu. Kovalenko // Derzh. upr. ta mistseve samovriaduvannia : zb. nauk. pr. – D. : DRIDU NADU, 2014. – Vyp. 2(21). – S. 108 – 118.

4. **Kravchenko M. V.** Systema sotsialnoho zakhystu naselennia yak ob'ekt derzhavnoi polityky: metodolohiia ta praktyka : monohrafiia / M. V. Kravchenko. – К. : Inform.-analit. ahentstvo, 2012. – 451 s.

5. **Kryvachuk L. F.** Derzhavna polityka u sferi okhorony dytynstva v Ukraini: formuvannia ta realizatsiia : monohrafiia / L. F. Kryvachuk. – L. : LDFA, 2012. – 480 s.

6. **Mekhanizmy** derzhavnogo rehulivannia sanatorno-kurortnoho likuvannia ta medychnoi rehabilitatsii viiskovosluzhbovtziv v Ukraini: henezys i tendentsii rozvytku (vstup do problemy) / Ya. F. Radysh, V. P. Mehed, O. M. Sokolova [ta in.] // Derzhava i rehiony. Ser. «Derzhavne upravlinnia». – 2012. – № 1. – S. 69 – 76.

9. **Health 2020**: a European policy framework supporting action across government and society for health and well-being. – Access mode : www.euro.who.int/en/about-us/governance/regional-committee-for-europe/past-sessions/sixty-second-sessio.

10. **Leczenie** uzdrowiskowe. Leczenie dzieci. NFZ. – Режим доступу : www.nfz-warszawa.pl.

Надійшла до редколегії 10.09.14

Сергій КОРНІЄВСЬКИЙ

Національна академія державного управління
при Президенті України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ В РЕГІОНАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ

Визначається роль методів і моделей системного аналізу як найбільш конструктивного напрямку системних досліджень регіональних системних утворень. Аналізуються підходи та визначення щодо розуміння системного аналізу. Виділяються головні напрями та основні процедури системного аналізу регіональних системних утворень. Пропонується побудова узагальненої моделі території як результат системного аналізу регіонального системного утворення, яка орієнтована на розроблення комплексної політики розвитку регіону.

Ключові слова: система, системний підхід, системний аналіз, підсистема, вирішення завдань, модель.

Сергей Корниевский. Использование системного анализа в региональном управлении

Определяется роль методов и моделей системного анализа как наиболее конструктивного направления системных исследований региональных системных образований. Анализируются подходы и определения к пониманию системного анализа. Выделяются главные направления и основные процедуры системного анализа региональных системных образований. Предлагается построение обобщенной модели территории как результат системного анализа регионального системного образования, ориентированной на разработку комплексной политики развития региона.

Ключевые слова: система, системный подход, системный анализ, подсистема, решения задач, модель.

Sergii Kornievskiy. Using the system analysis in regional management

The article defines the role of the models and methods of system analysis as the most constructive direction in research of the regional system formations. The approaches and definitions in understanding the system analysis are analyzed. The key areas and basic procedures of system analysis system of regional entities are selected. It has been suggested construction of a generalized model of the territory as a result of a systematic analysis of the regional systems formation, which is focused on developing a comprehensive policy of the development.

Key words: system, systematic approach, systematic analysis, subsystem, problem solving model.

Ще в період становлення міст-держав Стародавньої Греції виникли два способи управління спільнотами людей, які існують і

донині. Це введення правил взаємовідносин між людьми та за допомогою адміністративного апарату управління громадою, містом, регіоном, державою. У сучасних умовах існують, як правило, проміжні форми, що і є предметом дискусій політичних партій, які дотримуються різних принципів з приводу форм і методів управління країною та її регіонами. Теорія систем підказує ще один спосіб управління. Він заснований на закономірності самоорганізації – спонтанного переходу від неупорядкованого стану до впорядкованого за рахунок спільної кооперативної (синхронної) дії багатьох підсистем [7, с. 34]. Якщо перші два з розглянутих способів управління базуються на примусі – адміністративному або за допомогою встановлених законів, то основа третього способу – здатність людини, підприємства, регіону тощо до самоорганізації.

Термін «управління» в соціально-економічних системах охоплює широкий спектр понять і функцій – планування, організація, регулювання та ін. Для виконання цих функцій розробляють спеціальні методи і моделі. Для забезпечення управління такими системними утвореннями, якими є регіони, необхідно враховувати системні закономірності. Використання зазначених закономірностей в управлінні регіональними системами, їх підсистемами і компонентами сьогодні ще не набуло необхідного поширення для вирішення завдання формування комплексної політики регіонального розвитку.

Значний вклад у розвиток теорії систем внесли такі відомі вчені, як В. Г. Афанасьєв, І. В. Блауберг, В. М. Глушков, В. П. Кузьмін, М. Д. Месарович, І. Б. Новік, Л. О. Петрушенко, В. М. Садовський, М. І. Сетров, В. М. Спіцнадель, В. С. Тюхтін, А. І. Уємов, Е. Г. Юдін. Системний аналіз в управлінні досліджували В. О. Баринів, Л. С. Болотова, В. М. Волкова, М. О. Гайдес, І. М. Дудник, П. М. Хомяков, В. М. Чернишов, Ю. І. Черняк та ін. На сьогодні в умовах впровадження в економіку ринкових принципів, надання регіонам певної самостійності роль методів і моделей системного аналізу як найбільш конструктивного напрямку системних досліджень зростає, відповідно підвищується необхідність розвитку цих методів і наближення їх до практичних потреб.

Метою статті є побудова узагальненої моделі території, орієнтована на розроблення комплексної політики розвитку регіону, на основі дослідження головних напрямів та основних процедур системного аналізу регіональних системних утворень.

Поняття «системний аналіз» виникло внаслідок необхідності проведення дослідження міждисциплінарного характеру. Створення складних технічних систем, проектування складних народногосподарських комплексів і управління ними, аналіз екологічних ситуацій і багато інших напрямів інженерної, наукової

та господарської діяльності вимагали організації досліджень, які б мали нетрадиційний характер. Результатом системних досліджень має бути вибір цілком певної альтернативи, наприклад, плану розвитку регіону. Таким чином, системний аналіз – це дисципліна, що займається проблемами прийняття рішень в умовах, коли вибір альтернативи вимагає аналізу складної інформації різної фізичної природи. Тому системний аналіз, його методичні концепції ґрунтуються на дисциплінах, які займаються проблемами прийняття рішень, теорії дослідження операцій і загальної теорії управління.

Загалом можна виділити кілька підходів до розуміння системного аналізу:

- ототожнення системного аналізу з технологією наукового дослідження взагалі;
- звуження системного аналізу до системного конструювання, тобто фактично до системотехніки;
- зведення системного аналізу до однієї з його складових, наприклад, до структурно-функціонального аналізу;
- ототожнення системного аналізу із системним підходом;
- розуміння системного аналізу лише як сукупності математичних методів вирішення завдань системного характеру;
- зведення сутності системного аналізу до вирішення завдань управління та прийняття рішень стосовно дуже складних проблем [4, с. 81].

На основі зазначених підходів сформульовано декілька визначень системного аналізу. Так, на думку П. М. Хомякова, системний аналіз – це практико-управлінське бачення наукових проблем, прагнення мінімізувати їх опис і застосувати для їх вирішення найбільш простий, якщо можливо, формальний апарат [8, с. 19].

М. А. Гайдес вважає, що поняття «системний аналіз» включає в себе два інших поняття – «система» і «аналіз». Поняття «система» нерозривно пов'язане з поняттям «мета системи». Поняття «аналіз» означає розбір по частинах і розкладання по полицях (класифікація). Отже, «системний аналіз» – це розбір мети системи на її підцілі (класифікація або ієрархія цілей) і розбір самої системи на її підсистеми (класифікація або ієрархія підсистем) з наміром з'ясувати, які системи (підсистеми) і завдяки чому можуть (не можуть) виконати поставлені перед ними цілі (підцілі) [3, с. 144].

В. М. Волкова та А. О. Денисов трактують системний аналіз як уявлення про об'єкт у вигляді системи, організацію процесу колективного прийняття рішення із залученням фахівців різних галузей знання з використанням різних методів формалізованого моделювання [1, с. 146].

На певному етапі стала вироблятися концепція такого системного

аналізу, в якому робиться наголос переважно на розробку нових, діалектичних за своєю суттю, принципів наукового мислення, логічного аналізу складних об'єктів з урахуванням їх взаємозв'язків і суперечливих тенденцій. За такого підходу на перший план висуваються вже не математичні методи, а сама логіка системного аналізу, упорядкування процедури прийняття рішень. Останнім часом під системним підходом найчастіше розуміється деяка сукупність системних принципів. Такого підходу дотримувався В. М. Спіцнадель, який запропонував таке визначення: системний аналіз – це взаємопов'язаний логіко-математичний і комплексний розгляд всіх питань, які стосуються не тільки задумів, розроблення, виробництва, експлуатації та подальшої ліквідації сучасних систем, але й методів керівництва всіма цими етапами з урахуванням соціальних, політичних, стратегічних, психологічних, правових, географічних, демографічних, військових та інших аспектів [5, с. 163].

Найбільш змістовне визначення системного аналізу знаходимо в Ю. І. Черняка. Науковець розуміє системний аналіз як методологію дослідження властивостей і відносин об'єктів, які важко розуміти та за якими складно спостерігати, уявляючи ці об'єкти як цілеспрямовані системи і вивчаючи властивості цих систем та взаємовідносини між цілями і засобами їх реалізації. Він застосовується в разі такої постановки завдання, коли необхідні для його вирішення відомості про об'єкт не можуть бути отримані шляхом безпосереднього споглядання. Тоді об'єкт розглядається як підсистема деякої системи, як сукупність підсистем у взаємодії з іншими системами [10, с. 4].

На основі узагальнення різних поглядів В. О. Барінов та Л. С. Болотова дають таке визначення. Системний аналіз:

1) застосовується в тих випадках, коли проблема не може бути відразу визначена й вирішена за допомогою формальних, математичних методів, тобто мають місце велика початкова невизначеність проблемної ситуації та багатокритеріальність завдання;

2) приділяє увагу процесу постановки завдання і використовує не тільки формальні методи, а й методи якісного аналізу; ці групи методів названі як методи формалізованого подання систем і методи, спрямовані на активізацію використання інтуїції і досвіду фахівців;

3) спирається на основні поняття теорії систем і філософські концепції, що є основою дослідження загальносистемних закономірностей;

4) допомагає організувати процес колективного прийняття рішення, об'єднуючи фахівців різних сфер знань;

5) для організації процесу дослідження та прийняття рішення вимагає обов'язкової розробки методики системного аналізу, яка

визначає послідовність етапів проведення аналізу і методів їх виконання, об'єднуючи методи з груп формалізованого подання систем і активізації використання інтуїції і досвіду фахівців;

б) досліджує процеси цілеутворення та розробки засобів роботи з цілями, у тому числі займається розробкою методик структуризації цілей;

7) основним методом має розчленовування великої невизначеності на більш доступні, які краще піддаються дослідженню (що й відповідає поняттю аналіз), за збереження цілісного (системного) уявлення про об'єкт дослідження і проблемної ситуації (завдяки застосуванню цільового підходу) [6, с. 657 – 658].

Усі проблеми, які виникають під час управління регіональним системним утворенням, перебувають у двох основних станах:

1) стабільності – результати вирішення проблеми відповідають потребам регіональної спільноти;

2) актуалізації – результати вирішення проблеми не відповідають потребам регіональної спільноти, проблеми «виникають», правильніше – актуалізуються.

Природно, що в такій складній і великомасштабній системі, якою можна вважати регіон, усі проблеми перебувають у різному стані, тобто на різних етапах свого життєвого циклу. З цієї причини в суспільному житті постійно присутній комплекс актуальних проблем, що вимагають створення відповідного управління. Одне із завдань, яке необхідно вирішувати у зв'язку з цією обставиною, полягає в необхідності побудови системи пріоритетів вирішення проблем регіонального розвитку. Інструментом для вирішення цього завдання є системний аналіз.

У системному аналізі можна виділити три головних напрями. Ці три напрями відповідають трьом етапам, які завжди наявні в дослідженні складних систем:

- 1) побудова моделі досліджуваного об'єкта;
- 2) постановка завдання дослідження;
- 3) вирішення поставленого завдання.

Зазначені три етапи проведення системного аналізу є схемою розв'язання завдання. У дійсності завдання системного аналізу є досить складними, тому перерахування етапів не може бути самоціллю. Зазначимо також, що методика проведення системного аналізу та керівні принципи не є універсальними – кожне дослідження має певні особливості і вимагає від виконавців інтуїції, ініціативи та уяви, щоб правильно визначити цілі проекту і здобути успіх в їх досягненні. Неодноразово мали місце спроби створити досить загальний, універсальний алгоритм системного аналізу.

Розгляд наявних алгоритмів показує, що в них багато спільного в цілому і відмінності в деталях. Отже, основні процедури системного аналізу такі:

- вивчення структури системи, аналіз її компонентів, виявлення взаємозв'язків між окремими елементами;
- збір даних про функціонування системи, дослідження інформаційних потоків, спостереження та експерименти над аналізованою системою;
- побудова моделей;
- перевірка адекватності моделей, аналіз невизначеності та чутливості;
- дослідження ресурсних можливостей;
- визначення цілей системного аналізу;
- формування критеріїв;
- генерування альтернатив;
- реалізація вибору і прийняття рішень;
- упровадження результатів аналізу [9, с. 24].

Як бачимо з наведеної процедури, дослідження структури системи є першим і, можна сказати, головним етапом системного аналізу.

В. М. Волкова запропонувала погляд на визначення системи (Sdef) як на засіб її дослідження, який дозволяє усвідомити доцільність визначення, в якому об'єкт не розчленовується на елементи, тобто не руйнується, що робиться у вже наведених визначеннях, а подається як сукупність компонентів, принципово необхідних для існування і функціонування системи, яка досліджується або створюється:

$$S_{\text{def}} = \langle Z, \text{STR}, \text{TECH}, \text{COND} \rangle,$$

де Z – сукупність або структура цілей;

STR – сукупність структур, що реалізують цілі (виробнича, організаційна тощо);

TECH – сукупність технологій (методи, засоби, алгоритми тощо), що реалізують систему;

COND – умови існування системи, тобто фактори, що впливають на її створення та функціонування (зовнішні, внутрішні) [2].

Це визначення відповідає підходу до дослідження систем від цілей, а не від елементів і простору станів, як інші визначення. Воно покладено в основу методики структуризації цілей і функцій, що базується на концепції діяльності.

Результатом системного аналізу регіонального системного утворення має стати побудова узагальненої моделі території, що відображає всі значущі фактори і взаємозв'язки реальної системи. На практиці це пов'язано зі створенням комплексу моделей з

розвиненими динамічними та інформаційними зв'язками між моделями всіх рівнів.

Комплекс моделей повинен утворити ядро інформаційно-аналітичної системи підтримки процесів підготовки та прийняття управлінських рішень на рівні регіональних та місцевих органів влади, що забезпечує виконання:

- комплексного аналізу ситуації, динаміки й прогнозування основних показників соціально-економічного розвитку території;
- моделювання соціально-економічних і фінансових процесів;
- багатоваріантних і цільових розрахунків розвитку господарського комплексу;
- аналізу й прогнозу впливу макроекономічних і регіональних факторів на розвиток економічної, соціальної та екологічної ситуації на території;
- оцінки наслідків прийняття управлінських рішень і розробки на основі отриманих результатів комплексної політики розвитку регіону.

Оскільки комплекс моделей орієнтований на проведення варіантних прогнозних розрахунків розвитку регіону залежно від тих чи інших управлінських рішень, потрібно виділити сукупність критеріїв і керівних впливів, зміна яких є компетенцією управлінської підсистеми регіонального системного утворення.

Моделі комплексного розвитку регіону умовно можна подати як дворівневу структуру. На першому рівні передбачені аналіз та прогноз ресурсного потенціалу регіонального системного утворення. Виділяються такі блоки:

- природні ресурси (вивчення складу, оцінка споживання природних ресурсів);
- виробничі фонди (структура, ефективність виробництва, розвиток НТП);
- демографія (прогноз трудових ресурсів, оцінка зайнятості, міграції);
- фінанси (бюджет, банківська система, кредитна діяльність);
- зовнішні господарські зв'язки (експорт, імпорт, кредити, запозичення);
- дослідження тенденцій споживання (вивчення попиту, обсягу роздрібного товарообігу).

На другому рівні можна запропонувати розробку стратегічних варіантів розвитку регіону за трьома основними напрямками – виробнича інфраструктура, соціальна інфраструктура та екологічне середовище. До першого напрямку потрібно віднести розвиток промисловості, сільського господарства, розміщення підприємств, розвиток енергетичної, будівельної, транспортної систем тощо.

Управлінські рішення стосовно другого напрямку – соціальної інфраструктури – потрібно розробляти з метою розвитку освіти, охорони здоров'я, сфери послуг, житлово-комунального господарства. Третій напрям має містити рішення щодо формування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення регіону, упровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних регіональних екосистем.

В основу опису об'єкта моделювання закладаються такі відносини:

1. Балансові відносини (рівність суми наявних обсягів ресурсів, отриманих з різних джерел, і суми обсягів, використаних у різних напрямках).

2. Технологічні відносини – розкривають і деталізують технологічні процеси в економічній підсистемі та їх виробничі можливості в перспективі.

3. Поведінкові відносини – описують поведінку елементів регіональної системи, що мають деяку свободу вибору рішень.

4. Структурні відносини – визначають ієрархію управління (взаємозв'язок, підпорядкованість елементів регіональної системи) і правила, що регулюють функціонування елементів системи в рамках цієї структури (механізм функціонування системи, принципи формування різних фондів системи).

5. Екологічні відносини – розкривають взаємозв'язок економічної та соціальної підсистем із природним середовищем, а також оцінюють вплив діяльності системи на стан природних ресурсів.

6. Демографічні відносини – ураховують вплив зростання та структури населення на виробництво.

7. Екзогенні відносини – описують взаємини системи з елементами зовнішнього середовища, причому вплив системи на ці елементи обмежений (зовнішня торгівля, стихійні лиха і т. д.).

Таким чином, комплексна модель території відображає динаміку функціонування регіону на базі цілісної інтегрованої системи взаємопов'язаних макроекономічних показників.

Сьогодні умови, у яких приймаються державно-управлінські рішення, ускладнюються. Це має певні причини: зросли розміри і складність суб'єктів і об'єктів управління, вони стали великими (великомасштабними) і складними системами. Однією з таких систем є регіональне системне утворення. Принципи формування, прийняття та реалізації державних управлінських рішень повинні повністю відповідати поняттю складної системи, оскільки її неможливо подати як одну модель. Формування та реалізація політики регіонального розвитку можуть бути описані, наприклад,

як системи формування, прийняття та реалізації державних управлінських рішень в економічній, соціальній, екологічній сферах. Підходи до моделювання кожної з цих підсистем різні, зважаючи на якісне розходження внутрішньої природи елементів цих підсистем. Тим не менш необхідно знаходити такі рішення, які б сприяли єдності економічної, соціальної та екологічної політик для реалізації завдання сталого розвитку країни та її регіонів.

Отже, у процесі розробки ефективної політики розвитку регіонів повинен бути використаний системний, комплексний підхід, за якого кожна проблема регіонального розвитку розглядається у взаємозв'язку з іншими проблемами, ураховуються цілі окремих підсистем, які утворюють цілісну систему регіонального утворення.

Список використаних джерел

1. **Волкова В. Н.** Основы теории систем и системного анализа : учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Системный анализ и управление» / В. Н. Волкова, А. А. Денисов. – СПб. : Изд-во СПбГТУ, 2001. – 512 с.

2. **Волкова В. Н.** Развитие определения системы / В. Н. Волкова // Междунар. науч.-практ. конф. : системный анализ в проектировании и управлении : сб. тр. – СПб. : Изд-во СПбГТУ, 2001. – С. 12 – 14.

3. **Гайдес М. А.** Общая теория систем. (Системы и системный анализ) / М. А. Гайдес. – М. : Глобус-Пресс, 2005. – 201 с.

4. **Дудник І. М.** Вступ до загальної теорії систем : навч. посіб. / І. М. Дудник. – К. : Кондор, 2009. – 206 с.

5. **Спицнадель В. Н.** Основы системного анализа : учеб. пособие / В. Н. Спицнадель. – СПб. : Бизнес-пресса, 2000. – 326 с.

6. **Теория систем и системный анализ в управлении организациями** : учеб. пособие / В. А. Баринов, Л. С. Болотова, В. Н. Волкова [и др.] ; под ред. В. Н. Волковой и А. А. Емельянова. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 848 с.

7. **Хакен Г.** Синергетика / Г. Хакен. – М. : Мир, 1980. – 404 с.

8. **Хомяков П. М.** Системный анализ : экспресс – курс лекций / П. М. Хомяков. – М. : Изд-во ЛКИ, 2008. – 216 с.

9. **Чернышов В. Н.** Теория систем и системный анализ : метод. указания / сост. : В. Н. Чернышов, А. В. Чернышов. – Тамбов : Изд-во ГОУ ВПО ТГТУ, 2010. – 32 с.

10. **Черняк Ю. И.** Системный анализ в управлении экономикой / Ю. И. Черняк. – М. : Экономика, 1975. – 191 с.

List of references

1. **Volkova V. N.** Osnovy teorii sistem i sistemnogo analiza : uchebnyy dlya studentov vuzov, obuchayuschihsy po spetsialnosti «Sistemnyy analiz i upravleniye» / V. N. Volkova, A. A. Denisov. – SPb. : Izd-vo SPbGTU, 2001. – 512 s.

2. **Volkova V. N.** Razvitiye opredeleniya sistemyi / V. N. Volkova //

Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. : sistemnyy analiz v proektirovani i upravlenii : sb. tr. – SPb. : Izd-vo SPbGTU, 2001. – S. 12 – 14.

3. **Gaydes M. A.** Obschaya teoriya sistem. (Sistemy i sistemnyy analiz) / M. A. Gaydes. – M. : Globus-Press, 2005. – 201 s.

4. **Dudnyk I. M.** Vstup do zahalnoi teorii system : navch. posib. / I. M. Dudnyk. – K. : Kondor, 2009. – 206 s.

5. **Spitsnadel V. N.** Osnovy sistemnogo analiza : ucheb. posobie / V. N. Spitsnadel. – SPb. : Biznes-prensa, 2000. – 326 s.

6. **Teoriya sistem i sistemnyy analiz v upravlenii organizatsiyami** : ucheb. posobie / V. A. Barinov, L. S. Bolotova, V. N. Volkova [i dr.] ; pod red. V. N. Volkovoy i A. A. Emelyanova. – M. : Finansy i statistika, 2006. – 848 s.

7. **Haken G.** Sinergetika / G. Haken. – M. : Mir, 1980. – 404 s.

8. **Homyakov P. M.** Sistemnyy analiz : ekspres – kurs lektsiy / P. M. Homyakov. – M. : Izd-vo LKI, 2008. – 216 s.

9. **Chernyishov V. N.** Teoriya sistem i sistemnyy analiz : metod. ukazaniya / sost. : V. N. Chernyishov, A. V. Chernyishov. – Tambov : Izd-vo GOU VPO TGTU, 2010. – 32 s.

10. **Chernyak Yu. I.** Sistemnyy analiz v upravlenii ekonomikoy / Yu. I. Chernyak. – M. : Ekonomika, 1975. – 191 s.

Надійшла до редколегії 11.06.14

УДК 351.71:004

Людмила МАТВЕЙЧУК

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОПОДАТКУВАННЯМ ВЕЛИКИХ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Досліджується розвиток державного управління оподаткуванням великих платників податків. Аналізується макрорівень великих підприємств за 2010–2012 рр. відповідно до регіонального розміщення, їх частка у загальній кількості великих підприємств України. Доводиться необхідність розвитку напрямку державного управління оподаткуванням великих бізнесових структур з урахуванням вимог часу, сучасних технологій та зарубіжного досвіду.

Ключові слова: державне управління оподаткуванням, державна податкова служба, великий платник податків, податкове супроводження великих платників податків.

Людмила Матвейчук. Государственное управление налогообложением крупных налогоплательщиков в Украине: организационный аспект

© Матвейчук Л. О., 2014

Исследуется развитие государственного управления налогообложением крупных налогоплательщиков. Анализируется макроуровень крупных предприятий за 2010 – 2012 гг. соответственно регионального размещения, их доля в общем количестве крупных предприятий Украины. Доказывается необходимость развития направления государственного управления налогообложением крупных бизнес-структур с учетом требований времени, современных технологий и зарубежного опыта.

Ключевые слова: государственное управление налогообложением, государственная налоговая служба, крупный налогоплательщик, налоговое сопровождение крупных плательщиков налогов.

Liudmyla Matvejciuk. The state tax administration of large taxpayers in Ukraine: institutional aspect

The development of the state administration of taxation of large taxpayers is investigated. The macro-level of large enterprises for 2010 – 2012, in accordance regional distribution, their share in the total number of the large enterprises of Ukraine is analyzed. The necessity of the development directions of the state administration of taxation of large business structures considering the requirements of the time, modern technology and the foreign experience.

Key words: state tax administration, state tax service, large taxpayer, tax support for large taxpayers.

На сьогодні державне управління оподаткуванням великих платників податків (ВПП) визначено на законодавчому рівні як окремий напрям державного податкового менеджменту. У нормативних законодавчих актах дається визначення ВПП, суб'єкта великого підприємництва, прописується механізм відбору великих платників, процедури податкового супроводження цієї категорії суб'єктів господарювання.

Ураховуючи те, що основу податкових надходжень до бюджету України забезпечують ВПП, зростає важливість управління оподаткуванням цієї категорії платників. Великі підприємства репрезентують Україну на міжнародній арені, беруть участь у міжнародній економічній інтеграції та глобалізації бізнесу. Тому розвиток сучасних механізмів державного управління великими підприємствами і його наближення до стандартів Європейського Союзу в період вступу в асоційовані члени Європейського Співтовариства є актуальним питанням для науковців і практиків.

Питання вдосконалення системи державного управління оподаткуванням, реформування податкової служби України з метою підвищення ефективності її діяльності розглянуто в працях багатьох українських учених, таких як: В. Л. Андрущенко, Т. І. Єфименко, Ю. Б. Іванов, І. О. Луніна, П. В. Мельник, В. М. Москаленко, С. П. Ріппа, А. М. Соколовська, Л. Л. Тарангул, В. М. Опарін та ін. Окремим аспектам державного управління ВПП присвячено праці Т. В. Василькової, В. П. Гой, А. І. Крисоватого, О. Ю. Тімарцева,